ТАМНА СТРАНА И ИЛУЗИЈЕ „РАЗВОЈА”
Напредак ка провалији

Светска банка зарађује три долара профита на сваки долар који позајми „трећем свету” за „развој”. Тако 500 милијарди долара оде из „трећег света” на богати Запад кроз камате, отплату дугова и изнуђене ниске цене производа „трећег света”, а истовремено само 50 милијарди долара иде у супротном смеру, као „помоћ у развоју”

Пише: Вандана Шива

Ча-со-пи-си као што је *The Eco-no-mist* већ мно-го го-ди-на про-па-ги-ра-ју иде-ју да је „раз-вој” исто што и фи-нан-сиј-ски „раст”, да се из-ме-ђу њих мо-же ста-ви-ти знак јед-на-ко-сти, и да је та-кав „раз-вој” до-бар за „тре-ћи свет”. Ме-ђу-тим, ис-ку-ство по-ка-зу-је да та вр-ста „ра-ста” не зна-чи оба-ве-зно и ре-ал-ни раз-вој, већ се нај-че-шће ра-ди са-мо о „сим-бо-ли-ма раз-во-ја”, док се тим вир-ту-ел-ним на-прет-ком при-кри-ва-ју те-шко уни-шта-ва-ње жи-вот-не сре-ди-не, сред-ста-ва за оп-ста-нак и кул-ту-ре за-јед-ни-ца „тре-ћег све-та”.

То што се да-нас ква-ли-фи-ку-је као „раз-вој” у ства-ри је *лош раз-вој*. Сми-сли-ле су га и њи-ме упра-вља-ју стра-не си-ле, из-ван „тре-ћег све-та”, ра-ди соп-стве-ног про-фи-та и до-ми-на-ци-је спољ-них аге-на-са и ак-те-ра. Свет-ска бан-ка за-ра-ђу-је три до-ла-ра про-фи-та на сва-ки до-лар ко-ји по-зај-ми „тре-ћем све-ту” за „раз-вој”, што омо-гу-ћа-ва да 500 ми-ли-јар-ди до-ла-ра оде из „тре-ћег све-та” на бо-га-ти За-пад кроз ка-ма-те,

от-пла-ту ду-го-ва и из-ну-ђе-не ни-ске це-не про-из-во-да „тре-ћег све-та”, а са-мо 50 ми-ли-јар-ди до-ла-ра иде у су-прот-ном сме-ру, као „по-моћ у раз-во-ју”.

Та-кав „раз-вој” је под-ва-ла на-ро-ди-ма „тре-ћег све-та”, по-себ-но у ру-рал-ним за-јед-ни-ца-ма, да би се иси-са-ли и по-ха-ра-ли њи-хо-ви ре-сур-си и бо-гат-ства, а да они оста-ну без по-се-да и пре-за-ду-же-ни. И док „тре-ћи свет” ми-сли да је тим про-це-сом по-др-жан у „раз-во-ју”, у ства-ри је иш-чу-пан из ко-ре-на, из-ме-штен из са-мог се-бе, из-гу-бљен. Њи-хо-ви ре-сур-си се пра-зне, а они по-ста-ју из-бе-гли-це и гу-бит-ни-ци „раз-во-ја”. Две сто-ти-не ми-ли-о-на љу-ди је си-лом из-ме-ште-но са сво-јих ог-њи-шта, из еко-си-сте-ма и кул-ту-ра, а све у име раз-во-ја. Пле-ме-на из до-ли-не Нар-ма-да у Ин-ди-ји, до-мо-ро-дач-ки на-ро-ди Ама-зо-ни-је и Но-ве Гви-не-је, као и за-јед-ни-це на-ста-ње-не дуж 7.000 ки-ло-ме-та-ра ин-диј-ских оба-ла, не осе-ћа-ју да за њих пред-ста-вља-ју „раз-вој” ги-гант-ске бра-не, су-пер-а-у-то-пу-те-ви, руд-ни-ци, лу-ке и ин-ду-стриј-ске аква-кул-ту-ре ко-ји им – ту-ђи и на-гла-вач-ке по-ста-вље-ни – уни-шта-ва-ју ко-ре-не. За њих те ак-тив-но-сти пред-ста-вља-ју ка-та-стро-фу и за-то они пру-жа-ју от-пор.

КАО БИ-ЖУ-ТЕ-РИ-ЈА ЗА ИН-ДИ-ЈАН-ЦЕ

Јед-на од нај-спор-ни-јих стра-на ко-мер-ци-јал-ног „раз-во-ја” у про-те-клој де-це-ни-ји би-ла је фу-зи-ја хе-миј-ских, фар-ма-це-ут-ских, би-о-тех-нич-ких и се-ме-нар-ских ком-па-ни-ја да би се ство-ри-ло оно што се на-зи-ва кор-по-ра-ци-јом „на-у-ка о жи-во-ту”. Тач-ни-ји на-зив би био „на-у-ка о смр-ти”, јер су то ор-га-ни-за-ци-је ко-је про-из-во-де и на-ме-ћу ге-нет-ски ма-ни-пу-ли-са-но се-ме, от-пор-но на хер-би-ци-де. Та-кве ор-га-ни-за-ци-је чи-не зе-мљо-рад-ни-ке за-ви-сним од њи-хо-вих хе-миј-ских про-из-во-да, ко-ји уни-шта-ва-ју би-о-ра-зли-чи-тост и чи-не по-љо-при-вре-ду ве-о-ма ра-њи-вом. За зе-мљо-рад-ни-ке пре-лаз са раз-ли-чи-тих би-ља-ка на-ста-лих опра-ши-ва-њем на ге-не-тич-ки ма-ни-пу-ли-са-не биљ-ке и на сте-рил-но се-ме зва-но „тер-ми-на-тор” не пред-ста-вља сим-бол „раз-во-ја”, већ за-ду-жи-ва-ња, за-ви-сно-сти и оста-ја-ња без по-се-да. За се-ме-нар-ске кор-по-ра-ци-је то што при-мо-ра-ва-ју зе-мљо-рад-ни-ке да сва-ке го-ди-не ку-пу-ју но-во се-ме пред-ста-вља бр-жи раст и ве-ће тр-жи-ште. Али, то уве-ћа-ва-ње ко-мер-ци-јал-ног про-фи-та ба-зи-ра се на

уни-шта-ва-њу при-ро-де и њe-ног про-це-са об-но-ве, као и на уни-шта-ва-њу ло-кал-них еко-но-ми-ја.

Са-вре-ме-ни еко-но-ми-сти ни-су ни-ка-да узе-ли у об-зир уни-шта-ва-ње еко-но-ми-је при-ро-де и еко-но-ми-је на-ро-да, па се за-то про-це-си ко-ји во-де у еко-ло-шку де-струк-ци-ју, си-ро-ма-ше-ње, ли-ша-ва-ње ми-ли-о-на љу-ди њи-хо-ве имо-ви-не, пред-ста-вља-ју као „раст” на на-ци-о-нал-ним кон-ти-ма и у свет-ској еко-но-ми-ји. Ме-ђу-тим, ни-је „раст” иза-звао ево-лу-ци-ју на пла-ну здра-вља еко-си-сте-ма и дру-шта-ва. Тај ве-штач-ки псе-у-до-раст ка-му-фли-ра де-струк-ци-ју ко-ја се ства-ра у жи-во-ту за-јед-ни-ца „тре-ћег све-та”.

ПРО-ИЗ-ВОД-ЊА СМО-КВИ-НИХ ЛИ-СТО-ВА

До-бар при-мер та-квог псе-у-до-ра-ста је по-љо-при-вре-да „тре-ћег све-та”. Пре-ла-зак са по-љо-при-вред-не по-ли-ти-ке ко-ја има за мо-то „пр-во ис-хра-на” на по-љо-при-вред-ну по-ли-ти-ку ко-ја има за мо-то „пр-во из-воз” у Ин-ди-ји прав-да се раз-ло-зи-ма си-гур-но-сти у ис-хра-ни, јер до-бит од из-во-за слу-жи за увоз хра-не. У ства-ри, по-љо-при-вре-да ори-јен-ти-са-на на из-воз сма-њи-ла је си-гур-ност пре-хра-не, охра-бру-ју-ћи пре-ла-зак са ма-ле ло-кал-не жи-во-твор-не про-из-вод-ње на ин-ду-стриј-ску не-жи-во-твор-ну про-из-вод-њу. Циљ те про-из-вод-ње ви-ше ни-је за-до-во-ља-ва-ње по-тре-ба за-јед-ни-це, не-го ис-кљу-чи-во про-фит не-ких не-ви-дљи-вих, че-сто ве-о-ма да-ле-ких „га-зда”. Она до-но-си и про-ме-не у по-се-до-ва-њу при-род-них из-во-ра и сред-ста-ва за про-из-вод-њу – пре-ла-зак са ма-лих са-мо-стал-них и не-за-ви-сних вла-сни-ка/про-из-во-ђа-ча на ве-ли-ке ко-мер-ци-јал-не ин-те-ре-се. Се-ља-ци су из-ме-ште-ни са сво-јих ма-лих има-ња, јер ве-ли-ки ко-мер-ци-јал-ни про-из-во-ђа-чи пре-о-ти-ма-ју њи-хо-ву зе-мљу да би се „про-из-во-ди-ло за из-воз”. Та пред-у-зе-ћа че-сто те-шко на-ру-ша-ва-ју жи-вот-ну сре-ди-ну, чак и нај-е-ле-мен-тар-ни-је здра-вље љу-ди и при-ро-де, а ства-ра-ју и дру-ге те-шко-ће у ло-кал-ним за-јед-ни-ца-ма.

Из-воз ме-са, по-вр-ћа, мор-ских ра-ко-ва и цве-ћа, на при-мер, че-сто ви-ше ко-шта не-го што ко-ри-сти. Из-воз ме-са на ве-ли-ко има „ма-ски-ра-но" ко-шта-ње ко-је је де-сет пу-та ве-ће од ко-ри-сти у из-во-зу. То је за-то што не-ста-је древ-ни еко-ло-шки до-при-нос сто-ке у по-љо-при-вре-ди на ма-лом по-се-ду, ко-ја да-нас за-ми-ре.

Мар-ва, по-себ-но у зе-мља-ма у раз-во-ју, ни-је са-мо ме-со на та-њи-ру. Сто-ка у Ин-ди-ји до-при-но-си да се про-из-ве-де 17 ми-ли-о-на до-ла-ра у мле-ку и 1,5 ми-ли-јар-ди до-ла-ра у жи-ту за ис-хра-ну, као и 17 милиона до-ла-ра енер-ги-је. Ако те жи-во-ти-ње бу-ду по-би-је-не, све те ко-ри-сти не-ста-ју. У слу-ча-ју са-мо јед-не кла-ни-це ори-јен-ти-са-не на из-воз, до-би-ја се 45 ми-ли-о-на до-ла-ра за из-ве-зе-но ме-со, док би до-при-нос ко-ји би да-ле те по-кла-не жи-во-ти-ње на-ци-о-нал-ној еко-но-ми-ји, да су оста-ле жи-ве, из-но-сио 230 ми-ли-о-на до-ла-ра. Ег-закт-на ра-чу-ни-ца, ла-ко про-вер-љи-ва, са еле-мен-ти-ма ко-ји су сви-ма до-ступ-ни.

Мул-ти-ди-мен-зи-о-нал-не и мул-ти-функ-ци-о-нал-не при-вре-де, за-сно-ва-не на уза-јам-но-сти, си-сте-мат-ски су уни-шта-ва-не у окви-ру ова-квог обра-сца раз-во-ја ко-ји ни-је спо-со-бан да узме у об-зир раз-ли-чи-то-сти, ре-ци-про-ци-тет, сло-же-ност и жи-во-твор-ност. Вре-ме је да се по-ста-ве основ-на пи-та-ња: раст че-га? раз-вој за ко-га? Вре-ме је да се пре-ва-зи-ђу фик-ци-је и илу-зи-је еко-ном-ског „ра-ста" ко-ји усме-ра-ва бо-гат-ство си-ро-ма-шних ка бо-га-ти-ма и да се узме у об-зир ре-ал-ност еко-ло-шких ка-та-стро-фа и дру-штве-них дез-ин-те-гра-ци-ја на-ста-лих у про-це-су „раз-во-ја", а ко-је си-ро-ма-шне пре-тва-ра-ју у још си-ро-ма-шни-је.

На-дај-мо се, људ-ски је на-да-ти се, да ће но-ви ми-ле-ни-јум до-не-ти но-ву еко-ном-ску ми-сао ви-ше ба-зи-ра-ну на ствар-ним прин-ци-пи-ма укљу-чи-ва-ња не-го на са-да-шњим прин-ци-пи-ма ис-кљу-чи-ва-ња. **<**

(Јануар-фебруар 2006)

О АУТОРУ

Ван-да-на Ши-ва је ро-ђе-на у Ин-ди-ји, 1952. го-ди-не. Јед-на је од глав-них фи-гу-ра ан-ти-мон-ди-ја-ли-стич-ког по-кре-та. Фи-зи-чар, фи-ло-соф, еко-но-ми-ста, она је уче-ство-ва-ла у број-ним ве-ли-ким ак-ци-ја-ма за очу-ва-ње жи-вот-не сре-ди-не и за-то је би-ла ви-ше пу-та на-гра-ђи-ва-на од стра-не UNE-SCO-a. У Ин-ди-ји је ство-ри-ла по-крет „Нав-да-ниа” за од-бра-ну би-о-ра-зли-чи-то-сти и тра-ди-ци-о-нал-не по-љо-при-вре-де.